

PROFILAKTYKA I DIAGNOSTYKA CHOROÓB NOWOTWOROWYCH

Poznań 2022
mgr Dorota Ceglarek

Wprowadzenie

- ▶ Nowotwory złośliwe od dawna stanowią bardzo poważny problem.
- ▶ Przekazy ze starożytnego Egiptu zawierają informacje o chorobach nowotworowych - tzw. *papirus Edwina Smitha datowany jest na 3000 lat przed naszą erą.*
- ▶ Nasilenie występowania nowotworów w czasach nowożytnych wiąże się z wieloma czynnikami.

Wprowadzenie

- ▶ Wśród tych czynników wiodące znaczenie mają:
- ▶ Rejestrowanie chorób nowotworowych
- ▶ Dokładniejsze rozpoznania
- ▶ Nowoczesne metody statystyczne

Wprowadzenie

- ▶ **Uważna obserwacja zmian cywilizacyjnych w ostatnim stuleciu pozwala nam wskazać przyczyny nasilania się występowania chorób nowotworowych w czasach nowożytnych.**

Wprowadzenie

- ▶ **Nowe standardy higieniczne, sanitarne i antybiotykoterapia stosowana w leczeniu chorób bakteryjnych doprowadziło do opanowania epidemii chorób zakaźnych a tym samym obniżenia umieralności, szczególnie wśród dzieci i młodzieży.**

Epidemiologia

- ▶ **Znaczący wzrost zachorowania na nowotwory złośliwe zależy częściowo od zmian w strukturze demograficznej ludzkiej populacji.**
- ▶ **Podstawowym czynnikiem odpowiedzialnym za ten stan jest wydłużenie ekspozycji na karcynogeny.**

Epidemiologia

- ▶ W przypadku większości nowotworów nie udało się dotychczas określić czynników odpowiedzialnych za uruchomienie procesu nowotworowego.
- ▶ Jednakże od ponad 50 lat wiadomo, że palenie tytoniu jest czynnikiem etiologicznym najczęstszego w krajach rozwiniętych i najgorzej rokującego nowotworu jakim jest rak płuca.

Epidemiologia

- ▶ **Międzynarodowa Agencja Badań nad Rakiem szacuje, że na świecie w 2012 roku zachorowało na choroby nowotworowe około 14 milionów osób i zmarło w wyniku choroby nowotworowej około 8,2 miliona osób.**
- ▶ **W Europie chorobę nowotworową rozpoznaje się rocznie u około 3,4 miliona osób a około 1,7 miliona osób umiera.**

Epidemiologia

- ▶ **W Polsce co roku notuje się około 155 – 160 tysięcy zachorowań i około 92 tysiące zgonów z powodu choroby nowotworowej.**
- ▶ **W Polsce podobnie jak w uprzemysłowionych krajach Europy zaszły zmiany, które sprawiły, że choroby przewlekłe związane z dłuższym czasem ekspozycji na czynniki karcynogenne stały się najważniejszym wyzwaniem ochrony zdrowia.**

Epidemiologia

- ▶ W krajach rozwiniętych choroby nowotworowe występują głównie u osób po 65 roku życia.
- ▶ W Polsce odsetek zgonów z powodu choroby nowotworowej u osób przed 65 rokiem życia w pierwszej połowie dekady XXI wieku wynosił dla mężczyzn prawie 40 % i 35 % dla kobiet.

Epidemiologia

Dla porównania odsetek zgonów przed 65 rokiem życia w Szwecji wynosił dla mężczyzn 20 % a dla kobiet 25 %

- ▶ W Wielkiej Brytanii odsetek zgonów przed 65 rokiem życia wynosił dla obu płci po 25 %.**

Epidemiologia

- ▶ Nowotwory złośliwe są chorobami, które stanowią w Polsce druga przyczynę zgonów po chorobach układu krążenia
- ▶ *Dla mężczyzn jest to 26 % zgonów ogółem*
- ▶ *Dla kobiet jest to 23 % wszystkich zgonów*
- ▶ W Polsce należy liczyć się z rosnącą liczbą zachorowań i zgonów głównie z powodu wieku, który jest bardzo silnym czynnikiem ryzyka w wielu nowotworach.

Epidemiologia

- ▶ **Choroby nowotworowe są przyczyną 7 - 8 % zgonów u dzieci w wieku od 0 - 19 lat.**
- ▶ **Umieralność dzieci zmniejsza się od około 40 lat, lecz przy utrzymującym się wzroście zachorowalności.**
- ▶ **Wśród nowotworów u dzieci w Polsce najczęściej występują białaczki i nowotwory mózgu – 40% zachorowań i ponad 60 % zgonów.**

Epidemiologia

- ▶ **Współczynniki umieralności u dzieci w Polsce nie odbiegają od poziomu obserwowanego w innych krajach Europy.**
- ▶ **W grupie młodych dorosłych od 20 – 44 roku życia nowotwory występują częściej u kobiet niż u mężczyzn – od lat 80 współczynniki zachorowalności są prawie dwukrotnie wyższe u kobiet niż u mężczyzn.**

Epidemiologia

- ▶ **Zachorowalność u mężczyzn od początku lat 90 utrzymuje się na stałym poziomie**
- ▶ **Natomiast wśród kobiet w ostatnich trzech dekadach utrzymuje się wzrost zachorowalności.**
- ▶ **Wśród młodych mężczyzn najczęściej występowały nowotwory złośliwe jądra – 25 % zachorowań i 6 % zgonów**

Epidemiologia

- ▶ **Wśród młodych kobiet najczęstszymi nowotworami są rak piersi – 29 % zachorowań i 24 % zgonów**
- ▶ **Rak szyjki macicy to odpowiednio 8 % zachorowań i 12 % zgonów**
- ▶ **Nowotwór jajnika to 6 % zachorowań i 8 % zgonów**
- ▶ **Nowotwór jelita grubego odpowiednio 4 % zachorowań i 7 % zgonów.**

Epidemiologia

- ▶ **Zachorowalność na nowotwory złośliwe u mężczyzn w średnim wieku zaczęła się zmniejszać od początku lat 90.**
- ▶ **W populacji kobiet w średnim wieku początek lat 90 przyniósł zwiększone tempo wzrostu zachorowalności.**

Epidemiologia

- ▶ **Wśród mężczyzn w średnim wieku najczęściej występowały nowotwory płuca - 23 % zachorowań i 35 % zgonów, jelita grubego - 12 % zachorowań i 9 % zgonów**
- ▶ **Nowotwory złośliwe gruczołu krokowego stanowiły 11 % zachorowań i 3 % zgonów**

Epidemiologia

- ▶ **Wśród kobiet w średnim wieku najczęściej występowały nowotwory złośliwe piersi to 29% zachorowań i 17 % zgonów**
- ▶ **Nowotwory płuca stanowiły 10 % zachorowań i 21 % zgonów**
- ▶ **Natomiast nowotwory jelita grubego to 8 % zachorowań i zgonów**

Epidemiologia

- ▶ W najstarszej grupie wiekowej > 65 roku życia obserwuje się stały przyrost zachorowalności u obu płci.
- ▶ Od 2006 roku wśród mężczyzn tej grupy wiekowej trwa spadek umieralności - około 1,9 % rocznie
- ▶ W populacji kobiet starszych od 2006 roku obserwuje się niewielki spadek umieralności nieistotny statystycznie.

Epidemiologia

- ▶ **Wśród mężczyzn w najstarszej grupie wiekowej najczęściej występowały nowotwory płuca- 20 % zachorowań i 29 % zgonów**
- ▶ **W nowotworach jelita grubego obserwuje się 14 % zachorowań i 13 % zgonów**
- ▶ **W nowotworach złośliwych gruczołu krokowego 18 % zachorowań i 11 % zgonów.**

Epidemiologia

- ▶ ***Wśród kobiet w najstarszej grupie wiekowej najczęściej występowały nowotwory złośliwe piersi 17 % zachorowań i 11 % zgonów***
- ▶ **Nowotwory jelita grubego to 13 % zachorowań i 14 % zgonów**
- ▶ **Natomiast nowotwór złośliwy płuca u kobiet w najstarszej grupie wiekowej to 9 % zachorowań i 13 % zgonów.**

Epidemiologia

- ▶ W krajach rozwiniętych spadek umieralności z powodu nowotworów rozpoczął się na początku lat 80 i do połowy pierwszej dekady XXI wieku współczynniki umieralności obniżyły się o 30 - 40 %
- ▶ Podczas gdy w Polsce spadek umieralności u mężczyzn w latach 1995-2011 wyniósł 20 % i w latach 2000-2011 – 10 % u kobiet.

Epidemiologia

- ▶ W populacji polskich mężczyzn rozpoczęły się zmiany polegające na zmniejszaniu częstości występowania raka płuca i krtani oraz zahamowaniu wzrostu nowotworów jamy ustnej i gardła.
- ▶ W Polsce podobnie jak w większości krajów europejskich notuje się bardzo szybki wzrost częstości raka płuca u kobiet.

Epidemiologia

- ▶ W 2007 roku po raz pierwszy zanotowano, że częstość zgonów z powodu nowotworu płuca wyprzedziła częstość zgonów z powodu nowotworu złośliwego piersi.
- ▶ Częstość występowania nowotworów szyjki macicy w Polsce jest na poziomie średniej dla rejonu Europy Środkowej i Wschodniej, jednak nadal jest wyższa niż średnia dla krajów Unii Europejskiej.

Epidemiologia

- ▶ **Wydłużenie trwania życia w populacji polskiej jest powodem przechodzenia coraz większej liczby osób do starszej grupy wiekowej, w której to częstość występowania chorób nowotworowych jest najwyższa.**
- ▶ **W ciągu 2-4 dekad rosnąca liczba nowotworów w Polsce stanie się poważnym problemem zdrowia publicznego.**

Epidemiologia

- ▶ **Problemem specyficznym dla Polski jest niska skuteczność leczenia spowodowana jak wykazały badania przeprowadzone na zlecenie Ministerstwa Zdrowia - faktem , że większość Polaków nie prowadzi zdrowego stylu życia.**
- ▶ **Przede wszystkim wykazują irracjonalną niechęć do badań profilaktycznych.**

Epidemiologia

- ▶ **Dużą winę za niechęć do badań ponoszą również funkcjonujące w społeczeństwie stereotypy.**
- ▶ **Diagnoza rak nadal kojarzona jest z wyrokiem śmierci.**
- ▶ **Poza unikaniem badań profilaktycznych Polacy odżywiają się nieprawidłowo, nie uprawiają sportu, palą tytoń i piją alkohol**

Epidemiologia

- ▶ Doświadczenia wielu krajów dowodzą, że na poprawę ogólnych wskaźników zdrowotnych na poziomie populacji a więc zachorowalność, umieralność, struktura zgonów, mają wpływ działania adresowane do dużych grup społeczeństwa.

Epidemiologia

- ▶ **Wprowadzone w Polsce badania przesiewowe w kierunku raka szyjki macicy, raka piersi i jelita grubego są działaniami we właściwym kierunku, powinny jednak zostać uzupełnione o intensywną edukację społeczeństwa na temat korzyści płynących z udziału w badaniach profilaktycznych.**

Drogi szerzenia się choroby nowotworowej

- ▶ Nowotwór jest rozrostem prawidłowych, ale nieodwracalnie zmienionych komórek własnych, który nie poddaje się mechanizmom kontroli gospodarza, przez co uzyskuje wzrost autonomiczny, anarchiczny, bezcelowy i często niekorzystny, a wręcz śmiertelny dla osobnika, w obrębie którego się rozwija.

Drogi szerzenia się choroby nowotworowej

- ▶ **Nowotwory wzrastające w obrębie jam ciała (otrzewnej, opłucnej, jam stawowych, komorze oka) mogą być utworzone z komórek, które łatwo się złuszczenia (oddzielają od głównej masy guza) dostają do płynu surowiczego i wraz z nim biernie są rozprowadzane w obrębie jamy ciała i mogą zasiedlić inne obszary tej jamy (droga transcelomiczna).**

Drogi szerzenia się choroby nowotworowej

- ▶ Właściwością bezpośredniego rozsiewu dla komórek nowotworowych jest fakt, że pomiędzy guzem pierwotnym a potencjalnym miejscem zasiedlenia nie istnieją żadne lub istotne bariery, które utrudniałyby rozprzestrzenianie się komórek rozrostu, co więcej istnieje medium, które taki rozsiew ułatwia (płyn surowiczy, śluz, płyn wodnisty komór oka).

Drogi szerzenia się choroby nowotworowej

- ▶ Przykładowo, komórki nowotworu złośliwego oskrzelików mogą oddzielać się od głównej masy guza (złuszczać się) i wraz z produkowanym śluzem są przemieszczane w kierunku tchawicy, gdzie, o ile nie zginą lub nie zostaną zniszczone, mogą zasiedlić powierzchnię śluzówki oskrzeli lub tchawicy.

Drogi szerzenia się choroby nowotworowej

- ▶ Po okresie wzrostu pojawia się ognisko wtórne, które nie ma bezpośredniego kontaktu z główną masą guza w obrębie oskrzelika, tak więc powstała zmiana spełnia kryteria przerzutu
- ▶ Przerzuty drogą kanalikową określa się niekiedy mianem przerzutów wewnątrznarządowych.

Drogi szerzenia się choroby nowotworowej

- ▶ Droga krwionośna (hematogenna)
- ▶ Jest ona dość powszechnie wykorzystywana przez komórki mięsaków, jednak raki także dają przerzuty w taki sposób.
- ▶ Część komórek guza, które są obecne we krwi mogą pochodzić z naczyń limfatycznych.

Drogi szerzenia się choroby nowotworowej

- ▶ **Najbardziej podatne na inwazje są drobne naczynia żylne i większe żyły, zdecydowanie rzadziej komórki nowotworu wnikają przez ścianę tętnic**
- ▶ **Ma to rzecz jasna, związek z grubością i budową ściany tętnic, która jest trudniejsza do pokonania przez inwazyjne komórki**

Drogi szerzenia się choroby nowotworowej

- ▶ Wykazano, że największą rolę w procesie wnikania komórek nowotworu złośliwego do krwiobiegu odgrywają drobne naczynia włosowate powstające w procesie angiogenezy, tworzące się w obrębie guza na etapie progresji nowotworowej.
- ▶ Naczynia takie mają cienką ścianę, nieciągłą, mają duże pory i są łatwe do spenetrowania przez komórki guza

Drogi szerzenia się choroby nowotworowej

- ▶ Do narządów, które są najczęściej siedliskiem przerzutów powstałych na drodze hematogennej należą
- ▶ wątroba (przez wątrobę żyłą wrotną przepływa krew z innych narządów jamy brzusznej;
- ▶ i płuca (ze względu na sieć naczyń włosowatych płuca są filtrem krwi, która płynie z serca tętnicą płucną).

Drogi szerzenia się choroby nowotworowej

- ▶ **Rozsiew nowotworów (najczęściej czerniaków i nowotworów tkanki hemopoetycznej) z organizmu dawcy do biorcy notuje się w około 0,04–0,06% przypadków przeszczepów narządów**

Nowotwory piersi

- ▶ Rak piersi jest najczęściej rozpoznawanym nowotworem wśród kobiet – 23 % zachorowań i 13 % zgonów.
- ▶ Na początku 2021 r. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) ogłosiła, że rak piersi jest obecnie najczęściej diagnozowanym nowotworem na świecie. Wyprzedził tym samym raka płuc.
- ▶ Była drugą nowotworową przyczyną zgonów kobiet

Nowotwory piersi

- ▶ **Rak piersi spowodował wśród kobiet 6.200 zgonów**
- ▶ **Liczba zachorowań na raka piersi 3-krotnie przewyższa liczbę zgonów z powodu skuteczniejszych metod rozpoznawania choroby i jej leczenia**
- ▶ **5 lat przeżywa w Polsce 77 % chorych.**

Nowotwory piersi

- ▶ **Największą liczbę zachorowań na raka piersi notuje się między 45 a 69 rokiem życia.**
- ▶ **Do końca lat 70 utrzymywał się wzrost zachorowalności i umieralności**
- ▶ **Początek lat 80 przyniósł gwałtowny wzrost zachorowalności na nowotwory złośliwe piersi**
- ▶ **Od lat 90 utrwała się tendencja spadkowa**

Nowotwory piersi

- ▶ **Największą zachorowalność na raka sutka notuje się krajach uprzemysłowionych (Belgia, Dania, Holandia, Niemcy, Wielka Brytania). Najmniej zachorowań występuje w krajach Afryki i Azji Południowo-Wschodniej. Region geograficzny jest czynnikiem istotnie modyfikującym ryzyko zachorowania na raka piersi.**

Nowotwory piersi

- ▶ Spadkowe tendencje obserwuje się u kobiet przed menopauzą - w wieku od 20 - 49 lat, oraz u kobiet w wieku średnim od 50 - 69 lat
- ▶ Wprowadzenie skriningu raka piersi w połowie lat 80 spowodował 25 procentowy spadek umieralności.
- ▶ Nieznane są przyczyny powstawania tego nowotworu, ale wiadomo o wielu czynnikach ryzyka wystąpienia raka piersi.

Nowotwory piersi

- ▶ Czynniki, które zwiększają ryzyko pojawienia się raka piersi to;
- ▶ Rak piersi w wywiadzie - przebyty rak piersi ponad 3-krotnie zwiększa ryzyko zachorowania na raka drugiej piersi
- ▶ Obciążenie rodzinne – ryzyko zachorowania wzrasta u kobiet, u których wystąpił rak piersi wśród krewnych pierwszego stopnia - matka, siostra, córka

Nowotwory piersi

- ▶ Ryzyko to wzrasta wraz z liczbą krewnych chorych, gdy krewnie zachorowały przed menopauzą oraz gdy krewna zachorowała na raka jajnika.
- ▶ Czynniki dziedziczne – około 5 % raków piersi występuje rodzinnie, głównie jako efekt mutacji w genie BRCA1 i BRCA2.

Nowotwory piersi

- ▶ **Wiek** – ryzyko zachorowania wzrasta z wiekiem.
- ▶ **Czynniki hormonalne** – ryzyko zachorowania jest podwyższone u kobiet, które pierwszą miesiączkę miały przed 12 rokiem życia, przebyły menopauzę po 55 roku życia i których czas aktywności hormonalnej był dłuższy niż 30 lat

Nowotwory piersi

- ▶ Ryzyko jest większe u kobiet, które nie rodziły oraz u tych, które pierwszy poród miały po 30 roku życia.
- ▶ Egzogenne hormony płciowe – hormonalna terapia zastępcza zwłaszcza długotrwała zwiększa ryzyko zachorowania.
- ▶ Promieniowanie jonizujące – narażenie na promieniowanie w wyniku częstych badań diagnostycznych.

Nowotwory piersi

- ▶ Czynniki dietetyczne – nadmierna podaż tłuszczów zwierzęcych w diecie jest czynnikiem niekorzystnym.
- ▶ Zwiększone ryzyko zachorowania występuje u kobiet z następującą
- ▶ triadą objawów :
  - otyłość
  - nadciśnienie tętnicze
  - cukrzyca

Nowotwory złośliwe płuca

- ▶ Nowotwory złośliwe płuca w pierwszej dekadzie XXI wieku rozpoznawano u około 14.500 mężczyzn i ponad 6.200 kobiet rocznie.
- ▶ *Liczba zgonów była prawie identyczna w związku z bardzo złym rokowaniem.*
- ▶ Wskaźniki przeżyć 5-letnich nie różnią się istotnie pomiędzy płciami.

Nowotwory złośliwe płuca

- ▶ Nowotwory złośliwe płuca są przyczyną co trzeciego zgonu nowotworowego u mężczyzn i co ósmego zgonu nowotworowego u kobiet.
- ▶ *Częstość zachorowań u mężczyzn – 20%*
- ▶ *Częstość zachorowań u kobiet – 9%*

Nowotwory złośliwe płuca

- ▶ Częstość nowotworów płuca jest wyższa u mężczyzn niż u kobiet.
- ▶ W populacji mężczyzn obserwowano gwałtowny wzrost zagrożenia rakiem płuca
- ▶ Przełom nastąpił na początku lat 90 – obserwuje się zahamowanie wzrostu a następnie utrwaliła się nowa i trwała tendencja spadkowa.

Nowotwory złośliwe płuca

- ▶ Choroba występuje zwykle u osób po 40 roku życia a szczyt zachorowań obserwuje się około 70 roku życia.
- ▶ W Polsce mniej niż 10 % chorych przeżywa 5 lat.
- ▶ W Stanach Zjednoczonych odsetek przeżyć 5 letnich wynosi 14 %.

Nowotwory złośliwe płuca

- ▶ **Najważniejszym czynnikiem etiologicznym raka płuc jest palenie tytoniu**
- ▶ **Istotne jest również palenie bierne a także narażenie na azbest, radon, chrom, nikiel, węglowodory aromatyczne oraz związki arsenu.**

Nowotwory jelita grubego

- ▶ W Polsce na początku drugiej dekady XXI wieku rozpoznawano rocznie prawie 9.000 nowotworów jelita grubego u mężczyzn – prawie 5.900 zgonów.
- ▶ U kobiet rozpoznawano ponad 7.200 nowotworów jelita grubego – około 4.800 zgonów.

Nowotwory jelita grubego

- ▶ Większość przypadków zachorowań – czyli około 60 % i ponad 70 % zgonów występuje u osób po 65 roku życia.
- ▶ Udział nowotworów jelita grubego u obu płci w zachorowaniach i zgonach jest podobny.
- ▶ Zgony z powodu raka jelita grubego występują dwukrotnie częściej u mężczyzn niż u kobiet w Polsce i w innych krajach Europy.

Nowotwory jelita grubego

- ▶ Nowotwory złośliwe jelita grubego od ponad 40 lat stają się coraz poważniejszym problemem w krajach rozwiniętych.
- ▶ Polska z kraju o niskim zagrożeniu stała się krajem znacznego ryzyka zgonu z powodu nowotworu jelita grubego, co szczególnie dotyczy mężczyzn.

Nowotwory jelita grubego

- ▶ **Rozszerzenie i odpowiednie finansowanie programu badań przesiewowych w kierunku raka jelita grubego byłoby najskuteczniejszym sposobem zmniejszenia różnic pomiędzy Polską i Europą.**

Nowotwory jelita grubego

- ▶ Szacuje się, że w Polsce rocznie rozpoznaje się raka jelita grubego i odbytnicy u około 11 tysięcy osób.
- ▶ Około 8 tysięcy chorych umiera.
- ▶ Współczynnik umieralności w Stanach Zjednoczonych wynosi 60 %
- ▶ W Polsce jest on znacznie wyższy.

Nowotwory jelita grubego

- ▶ **Czynniki ryzyka zachorowania na raka jelita grubego można podzielić na :**
- ▶ - **środowiskowe**
- ▶ - **wewnętrzne**
- ▶ - **genetyczne**

Nowotwory jelita grubego

- ▶ Podstawą badań przesiewowych jest test na krew utajoną w stolcu, zalecany osobom po 50 roku życia wykonywany raz na rok
- ▶ Niektórzy proponują rozpocząć badanie już w 40 roku życia
- ▶ Uważa się, że połączenie tych testów z badaniem endoskopowym może w znacznym stopniu zmniejszyć umieralność na raka jelita grubego.

Nowotwory gruczołu krokowego

- ▶ **Rak gruczołu krokowego występuje przede wszystkim u osób w starszym wieku i jest jednym z najczęstszych nowotworów u mężczyzn.**
- ▶ **Drugi pod względem częstości zachorowań nowotwór złośliwy u mężczyzn w Polsce – w 2011 roku ponad 10.000 zachorowań**

Nowotwory gruczołu krokowego

- ▶ **Zachorowalność na raka gruczołu krokowego wykazywała tendencję rosnącą i od połowy lat 90 notuje się przyśpieszenie wzrostu zachorowalności.**
- ▶ **Wzrost umieralności z powodu raka gruczołu krokowego był większy w połowie lat 90, ale po około dekadzie nastąpiło zahamowanie wzrostu i stabilizacja współczynników umieralności.**

Nowotwory gruczołu krokowego

- ▶ **Czynniki ryzyka raka gruczołu krokowego:**
- ▶ - **głównym czynnikiem ryzyka jest wiek chorego**. Dane pochodzące z badań sekcyjnych wskazują, że prawdopodobieństwo wystąpienia raka gruczołu krokowego wzrasta wraz z wiekiem.
- ▶ **Po 80 roku życia nowotwór gruczołu krokowego spotyka się u większości mężczyzn.**

Nowotwory gruczołu krokowego

- ▶ **Zasadnicze znaczenie dla rozpoznania groźnej choroby jaką jest rak prostaty ma określenie stężenia PSA w surowicy, aczkolwiek należy podkreślić, że marker ten nie jest swoisty dla raka gruczołu krokowego – jego stężenie wzrasta także w następstwie rozrostu łagodnego oraz zapalenia stercza. Podwyższone stężenie markera nowotworowego PSA w surowicy osoby z podejrzeniem raka, nie może być traktowane jako jednoznaczny objaw raka prostaty.**

Nowotwory gruczołu krokowego

- ▶ **Za normę przyjęto następujące wartości PSA w zależności od wieku:**
- ▶ **2,5 ng/ml do 49 roku życia,**
- ▶ **3,7 ng/ml do 54 roku życia,**
- ▶ **4,0 ng/ml do 59 rż,**
- ▶ **5,4 ng/ml do 64 rż. i**
- ▶ **6,6 ng/ml do 74 roku życia.**

Nowotwory złośliwe jądra

- ▶ Nowotwory jądra wśród młodych mężczyzn (15 a 40 rok życia) są najczęstszym nowotworem złośliwym – 22 % zachorowań.
- ▶ Rocznie rozpoznaje się je u ponad 1000 mężczyzn
- ▶ Liczba zgonów spowodowanych nowotworami jądra wynosiła w ostatnich latach około 120.

Nowotwory złośliwe jądra

- ▶ Rokowanie jest bardzo dobre
- ▶ W Polsce prawie 88 % chorych przeżywa 5 lat
- ▶ Trendy zachorowalności i umieralności na nowotwory jądra u mężczyzn w Polsce wykazują odmienne tendencje - szybko rosnącym współczynnikom zachorowalności towarzyszy spadek umieralności.

Nowotwory złośliwe jądra

- ▶ **Nowotwór złośliwy jądra to najczęstszy nowotwór wśród młodych mężczyzn**
- ▶ **Nienasieniaki stanowią 75 % a nasieniaki 25% nowotworów jądra**
- ▶ **Czynniki ryzyka to nowotwór jądra w wywiadzie (500krotny wzrost ryzyka) i wnetrostwo (20-40 krotny wzrost ryzyka).**

Nowotwory złośliwe trzonu macicy

- ▶ **Nowotwory trzonu macicy to trzecia lokalizacja nowotworowa wśród zachorowań u kobiet w Polsce - ponad 5.200 w 2011r**
- ▶ **Większość zachorowań i zgonów z powodu nowotworów trzonu macicy występuje w starszych grupach wiekowych - powyżej 90% przypadków po 50 roku życia.**

Nowotwory złośliwe trzonu macicy

- ▶ Nowotwory trzonu macicy mają dość dobre rokowanie – 5 lat przeżywa w Polsce 79% chorych
- ▶ Trendy zachorowalności wykazują znaczną tendencję rosnącą z wyjątkiem grupy młodych kobiet (20-44 lata)
- ▶ Umieralność z powodu nowotworu trzonu macicy utrzymuje się na stałym poziomie od ponad 25 lat.

Nowotwory złośliwe jajnika

- ▶ W Polsce nowotwory jajnika stanowią ok.5 % wszystkich zachorowań i 6 % wszystkich zgonów nowotworowych u kobiet.
- ▶ Nowotwory jajnika rozpoznaje się rocznie u ponad 3.500 kobiet (2.550 zgonów).
- ▶ Mogą one występować u dzieci - 6-8 zachorowań rocznie przed 15 rokiem życia.

Nowotwory złośliwe jajnika

- ▶ **Największą liczbę zachorowań na nowotwory jajnika notuje się między 50 a 64 rokiem życia.**
- ▶ **Ponad 60 % zachorowań i prawie 50 % zgonów na nowotwory jajnika występują przed osiągnięciem 65 roku życia.**
- ▶ **Liczba zachorowań i zgonów z powodu raka jajnika wzrasta po 35 roku życia**

Nowotwory złośliwe jajnika

- ▶ **Wskaźnik przeżyć 5 letnich dla raka jajnika wynosi w Polsce 42%.**
- ▶ **Trendy zachorowalności i umieralności na nowotwory złośliwe jajnika u kobiet wykazują podobne tendencje.**
- ▶ **Rak jajnika występuje u kobiet w każdym wieku, ale wzrost zachorowań następuje od 40 do 70 roku życia.**

Nowotwory złośliwe jajnika

- ▶ Ryzyko zachorowania jest wyższe u nieródek oraz u kobiet, których krewne chorowały na raka jajnika.
- ▶ Ryzyko maleje u kobiet, które rodziły oraz stosowały hormonalną antykoncepcję.
- ▶ Rak jajnika może często się rozwijać jako kolejne zmiany u kobiet z rakiem piersi lub z rakiem trzonu macicy.

Nowotwory złośliwe żołądka

- ▶ **Nowotwory żołądka** są w Polsce szóstą przyczyną zachorowań u mężczyzn i dziesiątą u kobiet i odpowiednio czwartą i siódmą przyczyną zgonów nowotworowych z liczbą około 5.200 nowych zachorowań i zgonów.
- ▶ Podobna liczba zachorowań i zgonów wynika ze złego rokowania - odsetek przeżyć 5 letnich w Polsce wynosi 16 % u mężczyzn i 20% u kobiet.

Nowotwory złośliwe żołądka

- ▶ Do czynników zwiększających ryzyko rozwoju żołądka można zaliczyć :
- ▶ - czynniki dietetyczne – żywność konserwowana z dużą zawartością soli, azotynów, produktów wędzonych, dieta uboga w świeże warzywa i owoce.
- ▶ - czynniki socjalne i ekonomiczne – niski status socjoekonomiczny.

Nowotwory złośliwe żołądka

- ▶ **Metaplazja jelitowa błony śluzowej z towarzyszącą dysplazją**
- ▶ **Metaplazja jest odwracalnym procesem towarzyszącym różnym typom zapalenia**
- ▶ **Dysplazja jest stanem przedrakowym**

Nowotwory złośliwe żołądka

- ▶ Nieżyt zanikowy błony śluzowej w tym autoimmunologiczny (między innymi niedokrwistość złośliwa)
- ▶ Stan po częściowej resekcji żołądka – spowodowany zarzucaniem treści żółciowej do żołądka.
- ▶ Palenie tytoniu.

Czynniki ryzyka chorób nowotworowych

- ▶ **Rozwój metod biologii molekularnej i genetyki przyczynił się do wielkiego postępu w wyjaśnieniu mechanizmów procesu nowotworzenia.**
- ▶ **Podstawą onkogenezy są mutacje dotyczące działania różnych klas genów, które powodują zmiany w czynności najważniejszych komórkowych procesów biologicznych.**

Czynniki ryzyka chorób nowotworowych

- ▶ ***Badania rodowodowe i genetyczne doprowadziły do ustalenia, że wymienione osoby są nosicielami mutacji w istotnych dla procesu nowotworzenia genach.***
- ▶ **Rozwój nowotworu ma charakter ewolucyjny i każda kolejna mutacja predysponuje komórki do kolejnych zaburzeń.**

Czynniki ryzyka chorób nowotworowych

- ▶ **Nowotwór to choroba o podłożu genetycznym czyli procesem spowodowanym nakładającymi się zaburzeniami struktury DNA.**
- ▶ **W większości przypadków jest on rozrostem **monoklonalnym** – czyli wywodzącym się jednej komórki.**

Czynniki ryzyka chorób nowotworowych

- ▶ **Kancerogeneza – czyli powstawanie nowotworu jest procesem wieloetapowym.**
- ▶ **Etapy kancerogenezy:**
- ▶ **Inicjacja**
- ▶ **Promocja**
- ▶ **Progresja**

Czynniki ryzyka chorób nowotworowych

- ▶ **Inicjacja.**
- ▶ W tym etapie pojawia się pojedyncza mutacja.
- ▶ Mutacja ta zazwyczaj powstaje pod wpływem kancerogenu.
- ▶ Jednakże może też stworzyć się spontanicznie.